

М. М. КАЗІНЦЕВА

Донецький багатoproфільний ліцей № 125 «Престиж»

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА ЧЕРЕЗ МЕТОД ПРОЕКТІВ

У статті розкрито значення проектної діяльності у розвитку творчої особистості молодшого школяра. Представлено досвід роботи з впровадження проектної технології у навчально-виховний процес.

Ключові слова: *проект, діяльність, проектна діяльність, молодший шкільний вік.*

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Зміст освіти і ті задачі, які стоять перед школою, в різні історичні періоди змінювались, але найважливіші психолого-педагогічні ідеї не загубили свого значення в сучасних умовах. Реформування освіти згідно Закону України «Про загальну середню освіту» передбачає методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня як основу його духовності. Виходячи з цього, разом із озброєнням учнів системою знань, однією із основних задач є розвиток їх як гармонічних особистостей, які вміють оперувати знаннями на практиці, застосовувати їх в різних життєвих ситуаціях, мають незалежність думки, судження, готові до відповідальної діяльності, мають чіткі духовні орієнтири, тобто володіють основними життєвими компетенціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Розвиток творчої особистості учня розглядаються в дослідженнях В. Алфімова, В. Андрєєва, Д. Богоявленської, Н. Лейтес, В. Моляко та ін.

Значимість використання проектної діяльності у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу знайшла своє відображення у працях сучасних (М. Елькін, О. Коберник, Є. Полат, А. Самохіна, А. Цимбалару, С. Ящук та ін.) і зарубіжних педагогів і філософів (Дж. Дьюї, У. Кілпатрік, Е. Коллінз, А. Папандреу, А. Флітнер та ін.).

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкриття значимості проектної діяльності у розвитку творчої особистості молодшого школяра.

Виклад основного матеріалу. Молодший шкільний вік – важливий період у моральному становленні особистості. Енергія дитинства невичерпна, необхідно тільки вміло спрямувати її, відчинити двері у складний, суперечливий, але такий цікавий для молодшого школяра навколишній світ. Адже нині, в умовах розбудови державності, гуманізації суспільства, дедалі актуальнішим стає формування інтелектуальної, соціально активної, творчої особистості.

На нашу думку, особливу роль в процесі розвитку творчої особистості учня початкової школи має відігравати інформація, яка стосується сфери емоцій і почуттів. Дитячий розум одержує «харчування» саме з цієї сфери. Розум засвоює інформацію, почуття присвоюють, роблять здобутком особистості досвід поколінь. А вміння дитини вчитися, планувати й організувати свою діяльність надає їй можливість слухати й почути, дивитись і побачити, доходити до суті предметів і явищ, відрізнити головне від другорядного, допомагати товаришу, контролювати самого себе.

Англійський драматург Б. Шоу стверджував, що єдиним шляхом, який веде до знань, є діяльність. Діяльність є системоутворюючою основою всього навчально-виховного процесу, головною силою у розвитку особистості в цілому та у формуванні міжособистісних стосунків молодших школярів. Як свідчить практика, лише самостійна, творча (у тому числі науково-дослідницька, пошукова) суспільно значуща діяльність переводить її (діяльність) у творчі вчинки, високий рівень морально-етичної поведінки особистості, сприяє ефективному розвитку соціальної компетентності. Тому, одним із засобів творчого розвитку учасників навчально-виховного процесу виступає проектна діяльність. Вона надає можливість

створення навчально-виховного простору з метою повноцінного розвитку особистості, її самоактуалізації, зміни акцентів у діяльності вчителя й учня, що відповідає вимогам Національної доктрини розвитку освіти до «переходу нового типу гуманістично-інноваційної освіти, коли увага переноситься на процес набуття школярами знань, умінь, навичок, життєвого досвіду, які трансформуються в компетентності» [4].

За своєю сутністю робота над проектом має інноваційний характер: вимагає від учнів застосовувати нові знання, спираючись на засвоєний раніше матеріал; виробляє вміння діяти і приймати рішення самостійно чи в складі команди; розв'язувати конфлікти; шукати, компонувати і застосовувати нову інформацію з різноманітних джерел, використовуючи сучасні технології для виконання конкретних завдань; розвиває критичне мислення і прагнення до творчості й саморозвитку; формує бажання і здатність самостійно вчитися й розвиватися.

Отже, можна зазначити, що системне впровадження проектної технології в школі призводить до того, що учні поступово опановують її не тільки як навчальну технологію, але також як метод організації та планування своєї подальшої життєдіяльності. Врешті це сприяє вихованню молоді, яка ґрунтує свою діяльність на основі демократичних цінностей і схильна до розвитку протягом життя. У вітчизняній теоретичній і прикладній педагогічній літературі наявні дослідження, що висвітлюють значимість проектної діяльності в розвитку особистісних, творчих якостей учнів, соціалізації особистості, підготовки учителя до організації цього процесу тощо.

У сучасній педагогічній практиці поняття «проект» розглядається як форма, задум, план (проект – від лат. «кинутий уперед»). Вітчизняні дослідники українського освітнього простору та близького зарубіжжя розглядають проект, як «систематичну форму організації діяльності у взаємозв'язку її теоретичних та практичних аспектів» [2, с. 13]; як «цілісну, складну роботу, яка включає різні види діяльності, де оцінюється кінцевий продукт [8, с. 23]; як «дидактичний засіб пізнавальної діяльності, розвитку креативності мислення і водночас формування певних особистісних якостей» [11, с. 11]; як «узагальнену модель визначення способу досягнення поставленої мети, алгоритму пізнавальної діяльності» [6, с. 15]; як «інноваційну форму організації індивідуальної, групової, колективної роботи, спрямовану на створення певного творчого продукту, реального об'єкта» [3, с. 15].

Метод проектів виник у 20-ті роки ХХ століття у США. Спершу його називали «методом проблем» і розвивався він у межах гуманістичного напрямку у філософії та освіті, в педагогічних поглядах та експериментальній роботі Дж. Дьюї. У ньому містилися ідеї побудови навчання на активній основі, через доцільну діяльність учня, у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях. Надзвичайно важливо було довести дитині її особисту зацікавленість у здобутті цих знань, де і яким чином вони можуть їй знадобитись у житті. Проблема має походити з реального життя, знайома і значуща для дитини. Для її розв'язання дитині необхідно застосовувати здобуті знання або ті, що їй належить здобути.

У 1905 році під керівництвом російського педагога С.Т. Шацького було організовано невелику групу працівників, які намагалися активно запроваджувати проектні методи у практику викладання. Пізніше, вже за радянської влади, ідеї проектування почали широко використовувати і включати в навчально-виховний процес школи. Але відбувалося це, на жаль, недостатньо продумано і послідовно, через що в 1931 р. метод проектів було засуджено і заборонено. У 90-ті роки ХХ століття метод проектів набуває нових обертів.

Робота над проектом – це практика особистісно орієнтованого навчання в процесі конкретної праці учня, на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів. У свідомості учня це має такий вигляд: «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені потрібно, і де я можу ці знання застосувати».

Проектна діяльність орієнтована, перш за все, на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну або групову, яку учні здійснюють впродовж визначеного відрізка часу і передбачає розв'язання проблеми, яка передбачає з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь із різних

галузей науки, техніки, творчості. Результати виконання проектів мають бути «відчутні»: якщо це теоретична проблема, то конкретне її розв'язання, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження.

Отже, суть проектної діяльності – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, розв'язуючи дані проблеми, продемонструвати практичне застосування надбаних знань. Від теорії до практики, гармонійно поєднуючи академічні знання з прагматичними, дотримуючи відповідний їх баланс на кожному етапі навчання, водночас формуючи в особистості певний спосіб життя, де все ґрунтується на засадах моральності та соціальної творчості. Проектна діяльність передбачає сукупність пошукових, дослідницьких, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Наведемо приклад практико-орієнтованого, творчого довготривалого проекту «Екологія природи – екологія душі», що здійснювався в рамках роботи творчої групи вчителів початкових класів нашого ліцею за участю учнів 4-х класів.

Метою цього проекту було створення альманаху «Формування екологічно свідомої особистості».

Проект здійснювався в три етапи. На першому етапі – *організаційно-підготовчому* – відбувалося формування проектних груп, визначення теми проекту. Учасникам проекту надавалися наступні завдання: придумати суспільні акції; зібрати інформацію про природоохоронні заходи; підібрати віршовані та прозові твори, а також ілюстрації. Учні опрацьовували літературу, працювали в мережі Internet. Керівником проекту здійснювалися консультації, екскурсії в природу, акції «Наше довкілля» (збір макулатури, прибирання пришкольніх ділянок, висадження квітів і кущів), акції «Птахи – наші друзі» (протягом зими – підгодівля зимуючих пташок, на початку весни – зустріч перелітних) тощо.

Робота на підготовчому етапі здійснювалася в п'ятьох проектних групах, а саме:

1. «Журналісти»: знайти публікації за темою.
2. «Редактори»: підібрати із знайденого матеріалу найкраще.
3. «Художники»: забезпечити художнє оформлення.
4. «Літератори»: скласти міні-твори, вірші.
5. «Організатори»: підготувати і провести акції.

На другому етапі – *технологічному* – проектними групами учнів створювалися такі проекти:

1. Проект «Море, море...» (підготовка – жовтень, презентація – листопад).
2. Проекти «Охорона тваринного світу», «Правила протипожежної безпеки на природних об'єктах», «Природа в творчості» (підготовка – січень, презентація – лютий).
5. Проект «Екологія культури – екологія душі» (підготовка – березень, презентація – квітень).

На третьому етапі – *заключному* – проводилося опитування учасників проекту, «глядачів», День Довкілля, презентації, усні журнали, оцінювалися та самооцінювалися проекти.

Учасниками проекту було створено колажі-плакати, малюнки, написані міні-твори, зроблено випуск альманаху «Формування екологічно свідомої особистості», зроблені власноруч годівнички і шпаківні, висаджені рослини.

Ми ще раз переконалися, що робота над проектами дає позитивний результат, вчить працювати дітей у групах, розподіляти обов'язки, знаходити компроміси, злагоджувати конфлікти, допомагає розвивати особистісні, вольові, лідерські якості, сприяє творчому розвитку особистості. Ми вважаємо, що таку роботу необхідно починати з початкової школи.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, можна зробити висновок, що розвитку творчої особистості учня сприяє проектна діяльність. Наше дослідження не вичерпує обрану проблему. Перспективним залишається її подальше вивчення на інших сензитивних періодах особистості, створення інших проектів, що сприяють розвитку творчої особистості.

Список використаних джерел

1. Алфимов В. Творческая личность старшеклассника: модель и развитие / В.Н. Алфимов, Н.Е. Артемов, Г.В. Тимошко. К. –Донецк, 1993. – 64 с.
2. Кримський С. Проект і проектування в сучасній цивілізації // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати. – К.: Департамент, 2003. – 500 с.
3. Мартинець Л.А. Проектна діяльність – перспективна технологія ХХІ століття в сучасній українській школі / Л.А. Мартинець // Інноваційні процеси у професійній підготовці педагогічних працівників та підвищення їх кваліфікації: матеріали Всеукраїн. наук.-практ. конф., 16 квітня 2009 р., м. Донецьк. – Донецьк, 2009. – С. 404–412.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33. – 23 квітня.
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник / За ред. О. І. Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
6. Проектна діяльність у школі / Упоряд. М. Голубенко. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128 с.
7. Прокопенко В., Князька Л. Метод проектів як засіб креативно-пізнавальної діяльності молодших школярів / В.Прокопенко, Л.Князька // Початкова школа. – 2007. – № 5. – С. 43–45.
8. Самохина А. Обучение через делание // Учитель. – 2003. – № 4. – С. 23.
9. Химинець В., Кірик М. Інновації в початковій школі / В. Химинець, М. Кірик. – Т.: Мандрівець, 2010. – 312 с.
10. Цимбал О. та ін. Проектні технології: особливості впровадження в початковій школі / О. Цимбал, О. Тягло, П. Цимбал // Початкове навчання та виховання. – 2009. –№ 16-18. – С. 2–13.
11. Чечель И. Метод проектов, или Попытка избавить учителя от обязанности всезнающего оракула // Директор. – 1998. – № 3. – С. 11.

Надійшла до редколегії 19.09.2011

Казинцева М. Н. Творческое развитие личности школьников через метод проектов

В статье раскрыто значение проектной деятельности в развитии творческой личности младшего школьника. Представлен опыт работы по внедрению проектной технологии в учебно-воспитательный процесс.

Ключевые слова: *проект, деятельность, проектная деятельность, младший школьный возраст.*

Kazintseva M. M. Creative development of personality of schoolchildren through the method of projects

The article shows the value of the project activity in the development of the creative abilities of junior schoolchildren. Hereby we present the experience of the project technology implementation in the educational process.

Key words: *project, activity, project activity, junior school age.*